

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

VI. Quomodo tertio die aquæ in locum vnum congregatæ fuerint, &
apparuerit terra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

gitur. Cuius rei moralis ratio reddi solet, quia numerus binarius ab unitate recedit, cum unitas ad perfectionem pertineat. Ita refert Diuus Thomas 1. p. q. 74. art. 3. ad 3. & habetur apud Hieronymum lib. 3. contr. Iovin. & Ezechiel. 11. & Aggai 2. & refertur in cap. nuptiarum 32. q. 1. Veruntamen ratio literalis est, quam D. Thom. supra ponit, nimirum, diuisionem aquarum fuisse inchoatam in hac secunda die, non tamen fuisse perfectam vsque ad tertiam: & ideo de isto opere non fuisse addita illa verba, quæ perfectionem, & consummationem operis indicare solent, qualia sunt illa, *vidit Deus, quod esset bonum*. Et ob eandem rationem dilata est benedictio vsque ad diem tertium, & benedictio tunc data, etiam opus huius diei comprehendit. Et hæc est sufficiens ratio, & communiter recepta, alias verò addunt D. Thom. supra, & expositores in Genesim, quas nunc referre, aut expendere, necessarium non arbitramur.

CAPVT VI.

Quomodo tertio die aqua in locum vnum congregata fuerint, & apparuerit terra.

1. Ex quibus veluti partibus totum opus tertij diei consistit.

Opus tertij diei his verbis describitur Gen. 1. Dixit vero Deus, *congregentur aquæ quæ sub celo sunt, in locum vnum, & appareat arida, & factum est ita, & vocauit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellauit maria* Et vidit Deus, *quod esset bonum*. Et ait: *Germinet terra herbam virentem, &c.* Ex quibus verbis constat, duo fecisse Deum opera hoc die tertio, scilicet, congregationem aquarum, & vegetabilium productionem, quæ inter se valde distincta sunt, & ideo de priori dicemus in hoc cap. de altero vero in sequenti. In priori etiam opere, duo illa subdistingui possent, scilicet, aquarum congregatio, & terræ detectio. Veruntamen quia hæc duo vna actio facta sunt: nam reuelatio terræ fuit quasi terminus à quo congregationis aquarum, ideo vtrumque horum sub eodem opere computantur. Necessarium etiam fuit, actiones alias in hoc opere interuenire, vt enim, aquæ quæ vniuersam terram tegebant, in locum vnum recipi possent, necessarium fuit, prius locum præparare, & quasi terram effodere, quod alia actio, & mutatione fieri oportuit. Quia verò omnis hæc operatio ad illum finem congregandi aquas in locum vnum, & detegendi terram ordinatur, ideo totum hoc vnum opus censetur, & omnis illa mutatio quasi connexionem quadam, & necessaria successione facta est, vt paulatim, & quasi per partes distinctius explicabitur.

2. Primum autem omnium inquiri potest, an in hoc opere aliqua mutatio, vel substantialis productio aquæ aut terræ interuenierit. Multi enim ex antiquis censuerunt, aquam, & terram hoc die fuisse substantialiter productas. Ita sentit Augustin. supposita illa sententia, quod isti dies non sunt materiales, sed intellectuales, & quod omnia simul fuerunt in reali duratione producta ex materia informi, ita vt informatas tantum ordine naturæ præcesserit, & in eodem instanti temporis formatio secuta fuerit. His enim principijs positis sentit August. tertio loco narrari formationem substantialem aquæ, & terræ, eamque illis verbis significari, *congregentur aquæ, &c. & appareat arida*. Ita exponit hanc sententiam D. Thom. 1. p. q. 69. art. 1. ex Augustin. lib. 1. de Genesi contr. Manich. c. 5. & 12. & in Imperf. Gen. c. 10. & lib. 1. super Gen. ad liter. c. 15. lib. 4. c. 22. & 34. Præter Augustin. autem nonnulli ex Doctoribus, qui hos dies naturales esse, & opera eorum cum reali successione facta

esse, fatentur, dixerunt etiam aquam, & terram fuisse hoc die substantialiter productas in illis locis, in quibus ita essent dispositæ, vt aquæ essent congregatæ in locum vnum, & terra virentibus appareret. Ita sentit Philo lib. de opificio mundi, & Gregor. Nissenus in historia sex dierum, & Abulenensis in Genesim, qui etiam aerem & ignem putat hoc die fuisse substantialiter productos. Consentit Bonag. in 2. d. 14. p. 2. dub. 3. literaliter. Magist. verò ibi, & Hugo de Sanct. Viç. lib. 1. de Sacram. p. 1. c. 12. Saltem aquam asseruerunt productam quoad substantiam in hoc die. Nam terram in principio cum celo creatam fuisse supponunt, ignem autem, & aerem in secundo die putant esse productos, ex materia nebuloſa, quæ totum spatium inter celum, & terram prius occupabat, nam partes illius superiores, ac leuiiores in aerem, & ignem in die secundo (vt aiunt) commutatæ sunt: hoc autem die tertio quæ in infima parte illius spatij circa terram relicta est, in elementum aquæ condensata, & formata est, & in præparatum sibi locum congregata.

Veruntamen hæc omnia, & sine fundamento in Scriptura dicta sunt, & sufficienter possunt ex dictis in primo libro impugnari, & ad explicandum huius diei opus nihil deferunt, nec verbis, quibus hoc opus refertur, adaptari possunt. Dico ergo, neque aquam, neque terram fuisse hoc die substantialiter productam: neque aliquam aliam mutationem substantialem fuisse per se, & propter aliam congregationem necessariam. Sed mutationem tantum localem, cum aliqua congruenti alteratione admittit. Hæc sententia est communis antiquorum Patrum, & Doctorum, etiam moderorum, quos in progressu referam, quauis sufficere possent in primo libro allegati, ex quo nunc supponimus, opera horum dierum successiue fuisse facta per veros dies naturales: & ideo de sententia Augustini nihil hic addere oportet. Probatur ergo prima pars assertionis ex verbis illis, *congregentur aquæ, quæ sub celo sunt. Et appareat arida*. Nam primum verbum congregandi in rigore, & proprietate non significat productionem rerum quæ congregantur, sed iam existentium coactionem, quæ per mutationem localem, vel aliam similem accidentalem mutationem fit. Et vt nullus relinqueretur dubitandi locus, additum est, *aquæ quæ sub celo sunt*. Quia nimirum non aquæ, quæ tunc fiebant, sed quæ iam erant, in eundem locum coire iussæ sunt, & præterea in illis verbis euidenter significatur, sermonem esse de aquis, de quibus in secundo die fuerat dictum, sub firmamento mansisse, nam quod ibi dicitur, *sub firmamento*, perinde est, ac quod tertio die dicitur, *sub celo*: vocat enim firmamentum celum, vt ibidem scribitur. Sunt ergo celum aquæ, de quibus in secundo, & tertio die fit mentio, vt etiam ipsum nomen *aquarum* persuadet, & ipse etiam contextus. Nam in hoc die fit mentio illarum aquarum tanquam de re iam nota, & de qua sermo præcesserat: ergo non potuerunt illæ aquæ in hoc tertio die substantialiter productæ. Simile argumentum non minus efficax sumitur ex de productione terræ ex illo verbo, *appareat arida*. Nam idem est apparere, quod detegi, seu manifestari, quod sub aquis latebat. Hoc autem non fit per substantialem productionem, nec verbum illud *appareat*, illam significat, aut significare potest. Nam in rigore, quod apparere dicitur, existere supponitur, sicut quando Christus Dominus post mortem apparuisse dicitur, prius resurrexisse supponitur. Præterquam quod, si aquæ præexistebant, & in vnum locum congregabantur, vt appareret terra, necessaria consecutione inferitur, terram ipsam præexistisse. Vt omitam alia, quæ de creatione terræ supra dicta sunt, ponderando verba illa, *In principio creauit Deus celum, & terram*.

SVARE
de Angel
re 6. dierum
anima

JD

Quid alij
Doctores se-
scripsit.

Et hinc facile persuaderetur, quod in secunda parte assertionis dicitur, nullam aliam mutationem substantialem fuisse per se necessariam in hoc primo huius die opere. Quia in dictis verbis Scripturæ nullum est, quod talem productionem, vel transmutationem substantialem indicet: quia præter duo dicta verba nullum est aliud mutationem significans, & illa duo, vt dixi, substantialem non indicant, siue in terra, aut aqua, siue in quolibet alio corpore. Ratio vero optima est, quia ad finem per hoc opus intentum nullius rei substantialis mutatio necessaria est, vt per se notum videtur, quia sicut terra non apparebat propter situm aque, vt vniuersam terram circumdantis: ita potuit apparere propter solam mutationem situs, vel aque, vel terre, vel vtriusque, vnde tandem pars vltima conclusionis probata relinquitur. Quia terra, & aqua ita fuerunt à principio creata, vt aqua esset supra terram, & totam illam ex omni parte circumdaret, ac tegetet: nam hunc naturalem locorum ordinem illa elementa secundum proprias, & particulares inclinationes postulant, & ideo in principio ita creata sunt, quia nondum ad mistorum commoditatem disponebantur. Et hoc manifestè supponunt verba Scripturæ, quæ nunc tractamus: nam si necessarium fuit de nouo facere, vt terra appareret, profecto nunquam antea appareret, sed aquis tegebatur. Igitur necessaria fuit aliqua mutatio saltem localis, vt terra detegeretur, & appareret. Imo hoc opus tertij die per solum motum localem fuisse perfectum, dixit D. Thom. dicta q. 69. a. 1. ad 1. Nos vero in assertionem addimus aliquam alterationem fuisse huic mutationi locali coniunctam, quia vel mutatio ipsa loci per alterationem aliquam facta est, vel certe ex ipsa mutatione loci naturaliter est consecuta. Quid autem horum verius sit, & quomodo tota hæc mutatio facta fuerit, & quem integrum terminum habuerit, explicandum nobis superest, quod per alia breuia dubia clarius, & distinctius præstabitur.

Est ergo secundum dubium, an congregatio aquarum facta fuerit supra eandem conuexam superficiem terræ, cogendo vniuersam aquam ad quandam partem eiusdem superficiæ, & reliquam terræ partem discooperatam, & oculis expositam relinquendo, absque vlla mutatione in terra facta. Ita enim aliqui opinati sunt. Sed hoc ipsum diutius modis cogitatum & affirmatum est. Prior est, vt mutatio illa facta sit sine vlla compressione vel condensatione partium aque per solam eleuationem aquarum ad altiores partes aeris, qui ex alia parte vsq. ad terram descendit per omnes illas regiones, & oras terræ, per quas visibilis apparuit. Et hunc modum congregationis aquarum tradit origen. & sequuntur Carth. & Catherin. in Gen. & ex parte attigerunt illum Basil. homilia quarta, & Ambros. libr. 3. Exameron cap. 2. Et D. Thom. supra ad 2. præfert hunc modum dicendi ceteris. Nihil tamen non satisfacit. Primo quia non est verum simile, elementum aque in tantam sublimitatem ascendisse supra terram, quanta necessaria fuisse ad illum congregationis modum. Præsertim si verum est, quod 4. Esd. cap. 6. dicitur, sex partes terræ fuisse siccatas, & in septima sola aquas fuisse congregatas. Veruntamen quia hoc est incertum, & inter Philosophos, seu Geographos dubium est, quæ pars superficiæ terræ maior sit, an illa, quæ sub aquis mansit, vel quæ apparuit, & vsque nunc discooperata est, nobis sat est, quod quantum experientia docere potuit, probabile creditur, aut esse æquales, aut parum inæquales. Nam vt aqua, quæ totam terram cooperiebat, per solum ascensum, versus regionem aeris intra dimidiam partem superficiæ terræ cogereetur, necessarium fuisse,

set, aquam ascendisse supra terram per multa miliaria, seu per duplo maiorem profunditatem, quam prius supra totam terram habuerit.

At hoc incredibile, & contra omnem experientiam videtur. Quod potest à nobis declarari ex quaestione illa philosophica, an terra sit altior, quam mare, vel è conuerso, quam aliqui hoc loco tractant, nobis autem eam Philosophis relinquere visum est. Solum ergo, quod ad præsens spectat, consideramus, rem ad minimum esse incertam, & vtranque partem graues habere patronos. Nam aquam esse altiore terra, Diuus Thomas supra cum Basilio sentit, & sequuti sunt Burgenf. & Catherin. in Genes. Nihilominus contraria sententia communior est Philosophorum, & Astrologorum, & eam sequuti sunt in Genes. Egid. Caiet. & Honcala, ac Perey. qui dicit esse rem claram, & exploratam. Quam etiam multis experientijs comprobant nostri Conimbricenses, simul ex Patribus allegando pro eadem sententia, Chrysostomum, Hieronymum, Augustinum, & Damascenum. Ex hac ergo dissensione nos colligimus, saltem credibile non esse, aquam maris in tantam altitudinem hac die ascendisse. Nam si eiusmodi locum tunc obtinisset, in eodem vsque hodie permanisset: quia præceptum illi positum est, quod non præteribit, Ierem. 5. cum alijs locis similibus. At vero si aqua maris in tanta altitudine terram superaret, profecto non esset res tam dubia, sed aliquo experimento certo per tot navigationes maris, per omnem latitudinem eius cognosci potuisset. Hoc autem non ita est, nam potius experientia videtur ostendere, superficiem maris vel esse inferioriorem, vel certe non esse superiorem superficie terræ, vt in citatis auctoribus videre licet. Ergo verisimile non est, congregationem illam aquarum, per solum ascensionem in superiorem locum, factam esse. Accedit, quod modus ille locandi aquam in tali situ esset nimis contrarius naturæ aquæ grauis, & fluidæ, & non erat necessarium ad conuenientem vniuersi dispositionem in ordine ad mistorum generationem, & animantium habitationem, vt per se videtur clarum, & ex sequentibus magis patebit. Imò fuisset modus ille parum accommodatus ad marium navigationem, & ad fluuiorum, seu fontium originem, vel terminum. Ergo non est, cur credamus, Deum illo modo congregasse aquas, cum hoc Scriptura non dicat. Atque hoc magis ex sequenti puncto patebit.

Secundus modus dicendi est, hanc congregationem aquarum factam esse per solam condensationem aquæ absque alio motu locali, præter illum, qui condensationem ipsam necessario comitatur. Vnde hæc sententia cum præcedenti in hoc conuenit, quod ex vi huius operis nulla mutatio localis vel alterationis in terra, vel partibus eius facta est, sed in aqua sola. Deinde in hoc etiam conuenit quod totam aquam dicit mansisse terra superiorem, sicut antea erat: redacta tamen, v. g. ad dimidiam partem superficiæ terræ, & intra illam coarctatam. Dissert tamen primo, quia non putat, ascendisse aquam vltra terminum, quem antea habebat, sed eandem profunditatem retinuisse, & sub eadem superficie concaua aeris, à superficie conuexa terræ æquè distanti, permanisse. Secundo, ac principaliter differt, quia non putat, hanc congregationem esse factam per se primo per motum localem, sed per condensationem partium aquæ, ad quam sequuta est mutatio loci aquæ secundum partes. Existimant enim auctores huius sententiæ, ante hunc diem aquam, quæ totam terram tegebat, fuisse rariorem ad modum nebule, & hoc die per condensationem fuisse ad locum duplo minorem redactam. Hanc opinionem

6. Attingitur
qualis, an
terra sit elatior
maris,
vel è contra.

Vide Conimbricenses l. 2. de celo q. 4. a. 2. Mol. dist. 4. tract. 4. 11. Clauium ad cap. 1. phara.

Reiicitur 2.

7. Sententia:

In quo conueniat cum prima.

In quo differt.

nem refert Diuus Thomas supra, eamque secundo loco ponit, & probabilem iudicat, cum solūm ei præferat præcedentem tanquam probabiliorē. Hunc tamen modum præcedenti præfert Augustinus libro 1. Genes. ad liter. capite 12. quāvis non simpliciter approbet, & eodem modo loquitur Beda in Exaëmeron, & alij moderni non dissentiant.

8. *Impugnatur* *namque* 1. *Confirm.* Mihi verò etiam hic modus non satisfacit. Primo, quia multum accedit ad opinionem eorum, qui aquam ex præiacenti materia fuisse substantialiter generatam existimant, quia nebulam illam duplo rariorem, quā sit aqua, facile credi potest, fuisse futuram substantialiter distinctam ab aqua, quia vix potest forma aquæ sub tanta raritate conservari. Sed esto fuerit illa nebula eiusdem substantiæ cum aqua, profectò vel tanta raritas, quanta hunc diem præcessit, vel tanta densitas, quanta hoc tertio die facta est, fuisset aquæ præternaturalis, quia tam contrariæ, seu diuersæ qualitates, seu dispositiones non possunt esse contrariæ eidem formæ. Et nulla erat ratio, cur Deus vel aquam in principio cum imperfecta forma, & præternaturali dispositione produceret, vel postea in præternaturali dispositione constitueret, & conseruet, cum ad communem vsum aquæ, & ad commodum animantium, vel mistorum id necessarium non sit. Et augetur hæc difficultas, quia si hæc congregatio aquarum per solam condensationem aquæ facta fuisset, necessarium consequenter esset, totam illam distantiam loci, seu spatij, quam aqua desererebat, impleri aëre per illius rarefactionem. Quia nequē illud spatium aliqua ex parte vacuum manit, nec terra ascendit ad replendum illud, nec nouus aer ibi productus est: ergo per illam rarefactionem præexistentis aeris repleri necessarium fuit. Quod quidem in tam ingenti loco, & distantia sine magna, & præternaturali ac violenta aeris alteratione fieri non poterat. Ergo ille modus congregationis aquarum valde violentus est, ac propterea non est admittendus, cum nec narratione, nec auctoritate probetur.

9. *Impugnatur* 2. Ultra hæc verò vrget contra hunc dicendum difficultas contra præcedentem posita, quia licet iuxta hanc opinionem aqua non intumuerit supra terram in tanta altitudine, quanta iuxta præcedentem sententiam ponitur, nihilominus sequitur ex hac sententia, totam aquam mansisse altiores terra saltē in illa altitudine, in qua creata fuit: hoc autem aquæ est contra experientiam, & habet reliqua incommoda, quæ in superiori sententia tacta sunt. Et præterea addi potest aliud vtrique sententiæ commune: nam sequitur aquam perpetuo miraculo detineri, ne vniuersam terram occupet, & operiat, quia aqua in superiori loco cū sua densitate, & grauitate existens, & nullis terminis corporalibus, & ad resistendum sufficientibus inclusa naturaliter fluit supra terram. Ergo si tota moles aquæ nullis receptaculis inclusa supra terram mansit, violenter, & miraculosè detinetur, ne descendat, & terram obruat, consequens autem videtur esse incredibile, & contra suauem ordinem prouidentie diuinæ, quæ ita res creatas administrat, vt vnquamque suum naturalem motum agere sinat, vt dixit August. lib. 7. de ciuit. cap. 30.

10. *Diuisio Burgenis præcluditur à Pereira.* At verò Burgen. respondet, ita Deum separasse aquam à terra, vt per se suum globum efficeret, nouumque centrum distinctum à centro terræ habere inciperet, quem globum aquæ mansisse dicit supra terram, nō omnino, sed maxima ex parte intrinsecè intersecando terram: & ad rationem respondet, Deum mutasse naturam aquæ, vt non inclinaretur in centrum terræ, sicut antea: sed in proprium centrum, quod nunc ex diuinā ordina-

tionem habet. Sed hoc meritò tanquam committitium Pereira rejicit, quia non potuit intrinsecè propensio aquæ mutari, nisi natura eius in aliam speciem transmutata. Propter quod moderni quidam dixerunt, naturale esse aquæ circulariter cōglobari, & proprium centrum constituere, vt in guttis pluuiæ, vel roris experientia ostendit, & hoc modo dicunt fuisse naturalem illam aquarum conglobationem.

At hoc etiam incredibile est. Nam in primis est cōtra experientiam, quia videmus, aquas fluere ad centrum terræ, quantum eis permittitur, vt in fluminibus, fontibus, &c. Quod non facerent, sed in se conglobarentur, & ascenderent, globum suum augendo, si hoc eis esset naturale. In flagis etiam conspicimus, non conglobari, sed figuram loci accipere, quia fluere non sinuntur. Item alia etiam à principio aqua suam sequens inclinationem non circumdaret terram, sed suum globum efficeret: hoc autem planè falsum est, alias opus huius diei non fuisset necessarium. Denique ex illa experientia guttarum nullum argumentum sumitur: sufficiensque signum est illam non continere in magna quantitate aquæ, sed in minutioribus quibusdam guttulis: ergo non rectè applicatur ad immensitatem aquarum maris: id ergo prouenit in guttis vel ab extrinsecò, quia ex aliquo motu locali, vel densationis illa figura reulatur: vel quia non possunt moueri, nisi diuidantur, vel dissipentur, & ita facile corrumpantur, & ideo ex appetitu ad suam conseruationem partes vniuntur potius, quā extendantur, seu fluant, quæ ratio in magna aquæ copia cessat, quia & grauitas multo maior est, & sine diuisione, aut corruptione naturalis motus descensionis fieri potest. Non potuit ergo modus ille congregationis aquarum sine magno miraculo fieri, ac perpetuò conseruari.

Nihilominus alij dictam sententiam defendentes hoc facile concedunt, & inde argumentum addunt, hoc contra nos inflectunt, quia Scriptura diuina quæsi miraculo omnipotentie Dei, & efficacitatis imperij eius tribuit opus hoc, & hanc obedientiam aquæ, vt contra inclinationem propriæ naturæ intra terminos sibi præscriptos sine alio corpore eam impediante, aut circumdante se contineret: ergo signum est, fuisse congregatam supra terram altero ex duobus modis prædictis. Consequentia clara est, & antecedens luculenter describitur Iob. 38. vbi Dominus de mari ait, *Circumdedi illud terminis meis & posui vectem & opus.* Et vt declararet, illa nihil aliud præter præceptum suum fuisse, subdit, *& dixi, vsque huc venis & non procedas amplius, & hinc confringes tumentes fluctus tuos.* Et simile est illud Prou. 8. *Et legem ponebat aquis ne transirent fines suos.* Et de eodem termino aquarum loquitur Dauid Psalm. 103. dicens, *Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque conuerterentur operire terram.* Prius enim dixerat: *Super montes stabunt aquæ, ab increpatione tua fugient, &c.* Et sic etiam dixit Psalm. 22. *Verbo Domini celsi firmati sunt.* Et infra, *Congregasti fluuios in vtriusque aquarum, utique virtute verbi tui, sicut* Psalm. 77. dicitur, *de transitu populi Israel per mare rubrum, statuit aquas quasi in vires.* Et sic etiam dicitur Eccles. 39. *In verbo eius stetit aqua sicut congeries, &c.* Ac denique Ierem. 5. *Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non prateribit &c.* Ergo tribuendum est hoc opus efficacitati verbi Dei, & non alijs extrinsecis impedimentis. Neque propterea tale opus dicendum erit simpliciter violentum, aut contra suauem DEI prouidentiam, quia est ad bonum vniuersi ordinatum, ac proinde secundum inclinationem naturæ vniuersalis, sicut est ascensus aquæ ad replendum vacuum.

Nihilominus

Nihilominus respondemus, quamuis potuerit DEVS illo modo perpetuo continere aquas solo verbo suo, non fuisse consentaneum communi ordini prouidentiae Dei, sine villo naturali medio per solam suam potentiam id perpetuo conseruare, quia Deus vitur causis secundis in ordinarijs effectibus vniuersi, quando commodè potest: poterat autem alio modo magis naturali aquam intra definitum locum includere, & definire, vt videbimus: ergo non oportet fingere illud perpetuum miraculum: tale enim reputandum est, cum ad conuenientem ordinem vniuersi non sit necessarium. Melius enim erit vniuersum dispositum etiam in ordine ad finem conseruandi, & procreandi multa, licet, aqua non sit altior terra, sed potius sit intra certos terrae limites ita conclusa, vt nec ascendere possit, nec fluere. Nec citatis locis Scripturae tale miraculum colligitur, sed in hoc mirabilis potentia, & sapientia DEI praedicatur, quod certa lege, & efficaci potentia ita in vnum locum aquas congregauerit, vt amplius exire ad operendam terram nequeant, vel virtutes sua naturali, vel impetu, & motione aliorum corporum.

Quod vt melius intelligatur, aduertere oportet, duobus modis posse aquam maris moueri ad operendam terram, scilicet, vel naturali impetu grauitatis suae, vel extrinseco impulsu astrorum, aut venorum. Aqua igitur maris ita fuit a DEO in aliquo loco terrae conclusa, vt ibi posita naturaliter quiescat, nec moueri supra terram, vel per terram possit: quia aqua in quocumque loco terrae posita, naturaliter non ascendit, etiam si aliunde superiorem terram habeat, neque fluit, nisi declinior locus ab ea ex parte illi peruius sit, vt in aqua putei, vel stagni videre licet. Sic ergo facile potuit DEVS aquam maris intra concaua loca terrae includere. Et totam in circuitu montibus, & quasi altiori muro terrae circumdare: sic ergo locata quiescat ab intrinseco, quia de se ad inferiora loca tendit, & per latera fluere non sinitur. Et hac ratione optime dicere potuit DEVS, *conclusi sunt maria, & circumdedit illud terminis meis, & posui velletem, & ostia.* Item dici possunt aquae maris congregatae quasi in vtro. At vero quoad alterum modum motionis aquarum maris ab extrinseco ita Deus disposuit vniuersales causas mundi, vt ab eis posset sepius aqua maris per ventos, & influentias caelorum vehementer commoueri: hoc enim & experientia ostendit, & ad alios effectus vniuersi fuit necessarium. Veruntamen omnes causae motrices aquarum ita sunt per diuinam, & sapientissimam Dei voluntatem dispositae, & moderatae, vt nunquam possent aquae ab huiusmodi causis tam vehementer, & constanter moueri, vt terminos a Deo praefixos transirent. Et huiusmodi Dei prouidentia recte intelligitur nomine legis, quia Deus posuit aquis, ne transirent fines suos, dicens, *Vsque huc venies, & non procedes amplius.* Nam huiusmodi dispositio diuinæ prouidentiae solet in Scriptura preceptum appellari, seu lex, quia per illam causae vniuersi intra definitum ordinem detinentur, seu coercentur. Et hoc ipsum declaratur Ierem. 5. illis verbis, *qui posui arenam terminum mari, praecceptum a terminum, quod non preteribit, & commouebuntur, & non posuerunt, & intumescunt fluctus eius, & non transibunt illud.* Ac denique hac ratione dicit Manasses in oratione sua, *Deum legasse mare vt eo praecipit sui.* Atque ita praecceptum hoc & efficacissimè, & sine nouo miraculo impletur, quia dispositio causarum vniuersi immutabilis est, neque aliud possunt efficere, nisi quod ipse praescipit.

Est ergo tertia, & vera sententia, quae affirmat hanc congregationem aquarum principaliter factam esse per motum localem aquae maris per na-

turalem impetum, quem habet ad descendendum deorsum, quando viam inuenit expeditam. Sequitur enim hic modus quasi a sufficienti partium enumeratione. Quia aqua non fuit congregata in vnum locum ascendendo, neque etiam permanendo, & quasi se comprimendo in eodem situ ac loco, seu in parte eius, vt probatum est. Ergo necessarium fuit, vt se colligeret, seu congregaret in novum locum descendendo. Hic autem locus aptus ad recipiendas aquas non erat factus in visceribus terrae ante hunc diem, quamuis oppositum senserit Hugo de Sancto Victore libro primo de Sacramentis, parte prima, capite vigesimo primo, vbi hunc locum credit esse *abyssum magnam, quae ab ipso mundi exordio, inquit, in terra corpore tanta capacitate facta fuisse putatur.* Sed longè probabilius est, totum elementum terrae in principio fuisse solidum, & ex omni parte continuum, & in vltima superficie fuisse vndique equale, ac sphaericum, tum quia naturalis dispositio terrae huiusmodi compositionem naturae suae postulat, elementa autem, vt saepe diximus, in principio secundum naturalem constitutionem suam condita sunt. Tum etiam quia illa concauitas, aut esset vacua duobus primis diebus, quod credibile non est, vel esset plena aere, quod violentum est. Tum denique quia nullum habet fundamentum in Scriptura, quae nomine abyssus non significat terrae concauitatem, sed aquae profunditatem, vt dixi. Quapropter necessarium fuit, ante motionem aquae ordine saltem naturae praecessisse mutationem in inferioribus partibus terrae. Nam Deus in visceribus terrae magnam concauitatem, & sinum in ea aperuit, in quam statim aquae sese demiserunt, & ita fuerunt in vnum locum congregatae. Ita sentit August. 1. de Gen. ad liter. c. 12. & optime Damasc. libr. 2. de Fide, ca. 9. & 10. & Beda in Exameron, & refert, ac probabile reputat D. Thom. supra, & ceteri ferè omnes magis approbant. Et sanè merito, quia (praeter omnia dicta) est facilis, & expeditus modus, & ferè omni carens difficultate. Item est valde consentaneus experientiae, & consequenter etiam Philosophiae, nam etiam Aristot. 1. & 2. libro Meteororum dixit, ex terra, & aqua quasi vnum mundi medium coalescere, dum aqua in ipsis concauitatibus terrae continetur.

Praeterea ex hoc modo congregationis aquarum alia mundi commoditas orta est, nam Deus praeparando locum terrae ad congregandas aquas aliud beneficium vniuerso contulit, montes, & colles in partibus eleuando, & vniuersum terrae habitabilis situm mira varietate disponendo, prout viuētib, & alijs multis vtile, ac commodum futurum erat. Nā haec terrae dispositio sine villo dubio in mundi initio facta fuit, quia ante diluuium mōtes, & inaequalitates in terra fuerunt, nā Gen. 7. dicitur, *quae aquae, & valuerunt nimis super terram, & pertigunt omnes montes excelsi sub vniuerso caelo.* Vbi & plures fuisse, & quosdam altiores alijs, significatur per verba illa *montes excelsi*, indicatur enim etiam inferiores mōtes, seu colles fuisse. Ideoque, vt bene notat Pereyr. nō rectè dixerunt, qui ante diluuium terrae aequabilem, & vniuniformem esse putarunt, easque inaequalitates, quas in ea videmus, occasione aquarū diluuij factas esse. Est enim hoc improbabile, tum quia multum repugnat allegato testimonio Scripturae: tum etiam quia in alijs locis significat scriptura, montes inter primordia mundi factos esse, Prou. 8. & Ps. 75. Tum praeterea, quia haec varietas in figura & situ partium terrae, vt altitudo montium, profunditas vallium, & camporum planities, ac similia non sunt per accidens in vniuerso, sed per se fuerunt intenta ab auctore naturae tanquam necessaria ad vitam, & commoditatem hominum, & aliorum animalium, & ad varios terrae fructus, &c.

Excluditur
modus dican-
di Hugonem
pro hac sen-
sentia.

Verior autem
modus asser-
tetur ex Au-
gust. Beda &
alii, ac pro-
batur.

16
Montes ad
nūdō causā-
tes terra ad
opus vtri-
usque diei spectant
ostenduntur.

vt eleganter dictus auctor declarat, cum Rupert. lib. I. in Gen. c. 34. Ergo non est verisimile illa omnia, & tempore diluuij, & solum per occasionē, & impetum aquarum eius facta fuisse. Tū deniq; quia solus fluxus & refluxus aquarum diluuij non poterat esse sufficiens ad tot ingentes montes efficiendos. Præsertim cum Gen. 8. dicatur, quod cessantibus aquis diluuij post aliquos menses apparuerunt cacumina montium, & quod requieuit arca super montes Armenia: qui certè fieri non potuerunt solo aquarum impetu, quandiu sub aquis latuerunt. Ergo iam erant, quando aquæ diluuij inundarunt, quanquam occasione illarum mutatio aliqua in his terræ partibus fieri potuerit. Veruntamen illa secundaria, & accidentaria est, & nimis parua respectu totius constitutionis, & magnitudinis terræ, ideoque sæpius aliqua ex parte discursu temporum facta est: nihilominus tamen hæc constitutio terræ cum hac varietate montium, vallium, &c. opus proprium fuit auctoris naturæ, & ideo sine dubio inter opera creationis, distinctionis, & ornatus per se, & ex intentione auctoris naturæ factum est.

17.
Insula quod
que ad idem
opus spectat.

Hoc ergo opus recte hoc tertio die factum intelligitur, & sub congregatione aquarum esse comprehensum: cum enim ad conuenientem dispositionem vniuersi valde pertineat, & magnum fuerit opus omnipotentia Dei, & neque in primo instanti, nec post diuturna tēpora fuerit factum, non est verisimile, non esse comprehensum in operibus sex dierum, aut alteri melius, quam huic tertio posse attribui. Ergo merito coniectamus, simul cum præparatione loci subterranei ad recipiendas aquas, factum esse hoc opus distinguendi montes, & valles, & alia similia loca in superficie terræ. Cuius etiam optimum signum ex insulis maris sumitur, quia insule non sunt nisi quedam terræ partes vndique altiores aquis, a quibus ex omni parte circumdantur, quod certè fieri non potuit per aquas diluuij: tum quia verisimilius est ante diluuium fuisse insulas: tum etiam, quia intelligi non potest, quomodo propter aquas aut per aquas diluuij pars terræ, quæ prius erat sub aquis maris, postea eminentior facta fuerit, & quasi caput ex aquis eduxerit. Ergo non per accidens ex impetu aquarum facta sunt, sed ex libera Dei voluntate, & prouidentia, qui in locis illis voluit quasi in circulum cauere terram promontorijs illis in medio relictis. Est ergo hoc opus & per se ex intentione diuina, & simul cum terræ concauitatibus ad receptionem aquarum factum. Hæc enim duo non repugnant: nam licet cum sit fouea extra hendo terram, respectu foueæ accidentarium sit, quod in terra promontorium aliquod fiat: nihilominus respectu artificis operantis potest vtrunq; per se intentum esse: imò ad sapientiam, & prudentiam artificis pertinet, vno labore, vt sic dicam, duo simul opera totius artificis vtilia simul facere, ac intendere. Hoc igitur (vt modo nostro loquamur, & rem explicemus) in hoc opere obseruauit omnipotens, ac sapientissimus artifex Deus. In quo sensu aptissime intelligi potest illud Psalmi 103. *Abyssus sicut vestimentum amictus eius* (id est, terra) quæ in principio circumdabatur aquis. Et ideo subdit, *super montes stabant* (id est, stabant) aqua. Non quia tunc montes iam essent, vt iuxta opinionem Hugonis cogitare quis posset, quod iam impugnatum est, sed quia supra loca, quæ nunc montes transcendunt, tunc stabant aquæ. Statim vero de congregatione aquarum subditur, *Ab in-crepatione tua fugient, a voce tonitruus tui* (id est, imperii tui) *formidabunt*. Quia, iubente Deo, ad cauernas terræ decurrerunt. Et tunc subditur, *Ascendunt montes, & descendunt campi in locum, quem fundasti eis.*

18.

Solum potest quis interrogare, quomodo cum

vniuersa terra esset aquis cooperta, potuerint in ipsa concauitates fieri ex vna parte, & ex alia crescere, & augeri altitudines terræ, & eminere supra aquam, cum adhuc esset aquis cooperta. Sed facile respondetur, nihil esse operosum, aut difficile omnipotentia Dei, cuius efficacia subito seu velocissimo motu simul, & in eodem tempore habebat, vt in vna parte terræ concauitas fieret, & aquis ex ea parte repleteretur, & aliunde altitudo aquarum minueretur, ibique assurgeret terra, in principio quidem sub aquis, donec hinc ascendentes aquis, & illinc crescentibus terræ promontorijs arida per cacumina montium apparere inciperet. Et ita paulatim consummatis locis, & concauitatibus sufficientibus ad recipiendam totam aquarum multitudinem omnes alie partes terræ in ea dispositione apparuerunt: quam Deus iuxta consilium sapientia suæ illi tribuere voluit, vt ad conuenientem solum vniuersi magis expedire iudicauit. Atque ita quoad hæc omnia factum est hoc opus per solum motum localem, tum aquarum, tum etiam terræ.

Verisimile autem est in vtroque elemento factam esse aliquam non paruum alterationem. Et in primis in aqua credi potest, factam esse aliquam condensationem, non quidem propter loci angustias, quia neque in terra deerat capacitas, vt intra eam fierent concauitates amplissimæ, quæ vniuersam aquam sine vlla eius condensatione in se recipere possent, quia profunditas terræ multo maior est, quam fuerit aqua, vt Mathematici ostendunt: neque etiam deerat potentia Deo ad faciendum amplissimum aquarum locum, quantum vellet, vt per se notum est. Si ergo in aquis facta est aliqua condensatio, propter missa & commoditates hominum facta est. Nimirum, vt essent apte dispositæ ad productionem, & conseruationem piscium: vel fortasse etiam ad generationem fluminum, & fontium, vel etiam nubium, & ventorum, vtique melius recipiendo influentiam calororum, & ministrando materiam ad hos effectus necessariam. Denique etiam ad maris navigationem potuit esse illa dispositio aquæ conueniens, & necessaria, quia quo aqua est crassior, eo est grauior, & consequenter aptior ad nauium pondera sustinenda. Hæc autem vtilitas etiam intenta, & inspecta fuit ab auctore naturæ, tum ad maiorem hominum societatem, & communicationem, tum etiam ad rerum necessariorum transuentionem, & reciprocam participationem, vt bene prosequitur Theodoret. ferm. 2. de Prouid.

Addit etiam Philo lib. de Opif. mundi, separatam esse ab aqua partes salinas à dulcibus, & priores in locum maris confluisse: posteriores vero intra terram fuisse relictas: tum ad conglutinationem partium terræ, ne in puluerem redigeretur: tum ad ipsius terræ fecunditatem. sed frustra fingitur illa distinctio partim in puro aquæ elemēto, quale antehunc tertium diem fuit. Neque vlla causa falsedinis in aqua tunc inueniri potuit, quia nec ab intrinseco illam habebat, alioqui & in omnibus partibus illam habuisset, & nunc etiam omnis aqua illam haberet: nec ab extrinseco, quia non ex influentia Solis, aut cælorum, quia vel nulla, vel leuissima tunc præcesserat: neo denique ex peculiari actione Dei, quia cum hæc proprietates non debeatur aquæ secundum propriam, & particularem naturam, & ideo præternaturalis dici possit, non fuit concreata ipsi aquæ, neque illi data, donec in ordine ad mistorum vtilitatem cepit disponi. Quocirca non cepit aqua maris esse salina, donec in vnum locum congregata est, & tunc non per separationem partium dulcium, sed per nouam alterationem, quæ tunc in aqua facta est.

Circa hanc verò mutationem dubitari potest, an hæc

SVARE
de Angel
re 6. dierum
anima

JD

an hæc qualitas falsedinis hoc ipso die statim fuerit aquis maris indita, vel discursu temporis actio-
ne Solis, & aliorum aliorum facta fuerit; excita-
tis aduſtis exhalationibus terreſtribus, ex aqua-
rum admixtione cum humido aqueo falſedo ge-
neratur, teſte Ariſto. 2. Meteoror. c. 3. Nam virtute
Solis, hoc modo factam eſſe maris falſedinem mul-
ti cenſent, vt reſert Baſil. hom. 3. Exaemer. quod i-
pſe non reprobatur. Vnde videri poteſt probabile il-
lam mutationem non ſtatim hoc die, ſed paula-
tim curſu temporis factam eſſe in aquis, quia fal-
ſedo aquæ non videtur fuiſſe per ſe intentata, ſed ex
concurſu variarum cauſarum, veluti per acci-
dens ſubſequuta, & ideo non oportuit ſtatim fieri, ſed
permitteri, vt ſucceſſu temporis fieret. Quamuis au-
tem aliquis ita opinetur, negare non poterit, tunc
ſaltem remote ſtatim coepiſſe aqua per alterationem
aliquam à ſua ſimplicitate recedere, & ad falſe-
dinem diſponi. Simpliciter autem probabilius
eſt, ſtatim in ipſa aquarum congregatione ab ipſo
auctore naturæ, aquam eſſe falſedine affectam in-
terueniſſe terreſtrium exhalationum. Quod fortalſe
indicatum eſt illis verbis, *congregationisque aqua-
rum appellauit maria*. Dicit enim Iſidor. libr. 3. Ori-
ginum cap. 14. propriè mare appellatum eſſe, eo
quod aquæ eius amara ſint: ideo igitur dici vide-
tur tunc hoc nomen eſſe aquis impoſitum, quia il-
lam proprietatem tunc receperunt. Melius autem
ratione hoc oſtenditur, quia falſedo non per acci-
dens, ſed per ſe ex intentione auctoris naturæ a-
quæ maris indita eſt propter commune bonum
vniuerſi. Nam habet eandem vtilitates, quas ma-
iorius condenſatio, tum ad multorum piſcium
conſeruationem, qui in dulcibus aquis, vel non
diu, vel omnino non viuunt, tum vt ipſa aqua me-
lius conſeruaretur, & calore Solis non putrefce-
ret: tum denique ad alias hominum vtilitates,
quibus ſal ipſum inferuit, quod ex aqua maris
in pluribus locis conſicitur. Et hæc de mutatione
aquæ.

Hinc conſequenter in elemento terræ aliqua
alteratio neceſſaria fuit. Primò quidem, quia ex-
halationes terreſtres non potuerunt aſcendere,
& commiſceri aquis ſine magna terræ alteratione.
Diximus autem huiusmodi exhalationes neceſſa-
rias fuiſſe ad ſaliendas aquas: ergo per alteratio-
nem terræ eleuatae ſunt. Secundo verifiſimile eſt,
concauitates illas terræ, quæ ad congregandas a-
quas præparatae ſunt, ſimul fuiſſe vndique diſpo-
ſitas, vt eſſent loca apta ad habitationem, & con-
ſeruationem piſcium, qui paulo poſt ex aquis e-
rant in eodem loco generandi: quod etiam ſine a-
liqua alteratione in elemento terræ fieri non po-
terat. Denique eo ipſo, quod illa duo elementa, a-
quæ, & terræ à proprijs locis immutatae ſunt ali-
qua ex parte, & aqua etiam denſior, & grauior fa-
cta eſt: conſequenter inter illa neceſſitate natu-
rali alteratio aliqua conſequuta eſt, quæ quidem in
eodem die ſaltem inter partes vicinioreſ aquæ, &
terræ incipere potuit. An vero in hoc eodem die a-
liquæ partes terræ in lapides, ſaxa, rupes, arenam,
& ſimilia commutatae ſint, vel paulatim actione
Solis, & alijs influentijs calorum, interuenienti-
bus alijs mutationibus, & miſtionibus elementò-
rum facta fuerint, incertum eſt, & ad explicatio-
nem huius operis tertij diei non multum reſert,
infra vero aliquid circa hoc addemus.

Atque ex his, quæ de loco, & congregatione a-
quarum diximus, facile poſſunt expediri alia du-
bia, quæ hic conſequenter excitari ſolent. Eſt ergo
3. dubium à qua efficiente cauſa hæc congregatio
aquarum facta fuerit. Fuit enim opinio Etgubini
in Coſmopoeia illam congregationem, & ſeparationem
aquarum non eſſe factam immediatè à
Deo, & per potentiam eius, ſed per actionem Solis

attenuantis aquam, & excitantis terram poten-
tiſſima, & calidiſſima virtute, quæ tunc vige-
bat. Quod ſi obijciatur, quia hoc modo non potuiſſet
congregatio aquarum tam breui tempore con-
ſummari. Reſpondet, illud non eſſe inconueniens,
quia licet in illo die fuerit congregatio aquarum in-
choata, non oportuit eodè die conſummari. Vnde
etiam concedit, non totam terram eodem die, ſed
ſucceſſu temporis apparuiſſe. Sed hæc ſententia
multa falſa continet. Primum, ac præcipuum eſt
hoc vltimum, nam repugnat Scripturæ dicenti,
ſtatim ac Deus dixit, *Congregentur aquæ in locum v-*
num, ita factum eſſe, & terram apparuiſſe in eodem
die, quod certe non dictum eſt de particula terræ,
ſed de terra, quæ habitanda erat, & herbis, & ar-
boribus ornanda. Secundò mera fictio eſt, quod
actione Solis potuerit illa congregatio aquarum
fieri, non ſolum propter rationem factam, ſcilicet,
quod illo modo, nec per diuturnam annorum
multitudinem potuiſſet illa congregatio aqua-
rum fieri: ſed etiam quia illa congregatio aqua-
rum non eſt facta per attenuationem, aut eleua-
tionem aquæ, ſed per motum localem, quem ſol
efficere non poterat.

Distinguenda ergo ſunt duo, quæ circa aquam,
& terram in hoc opere facta eſſe diximus. Primum
fuit quali effodere terram, & concaua loca in ea
facere: & hæc pars illius operis ſine dubio facta fuit
brachio diuinæ omnipotentia. Manifeſtum eſt e-
nim, nulla actione calorum, aut ventorum fieri
potuiſſe. Non dubito tamen, quin miniſterio An-
gelorum fieri potuerit, quia naturalem poteſta-
tem habent mouendi localiter corpora: actio au-
tem illa, vt diximus, per ſolam motionem localem
facta eſt, ſi per ſe, ac præciſe ſpectetur, vt ad con-
gregationem aquarum ordinabatur. An vero De-
us in illo opere miniſterio Angelorum vſus fuerit,
mihi incertum eſt, quia nec Scriptura aliquid inſi-
nuat, neq; apud graues auctores aliquid in hoc di-
ctum inuenio. Si cui tamen placuerit id affirmare,
nihil erit incommodi, tū quia in formatione cor-
poris humani aliquod miniſterium Angelos ex-
hibuiſſe, multi ſentiunt, vt infra videbimus, cum
tamen opus illud & nobilius fuerit, & ad opera ſex
dierum pertinuerit: tum etiam, quia ſimile argu-
mentum ſumi poteſt ex motib. calorum, qui in eiſ-
dem dieb. miniſterio Angelorum facti ſunt: tum
præterea, quia ex tunc potuit Deus vti opera An-
gelorum ad diſtinctionem, vel ornatum corporū
vniuerſi quoad ea, quæ per naturalem virtutem
angelicam fieri poterant. Talis autem erat, vt dixi
terræ mutatio, quia licet eſſet magnæ quantitatſ,
& ponderis, & velociffimo, & quali ſubitaneo mo-
tu in loca excelsa, & per medium aqſ plenum trāſ-
ferenda eſſet, hoc totum non videtur naturalem
vim motiuam omniū Angelorum ſuperare. Ergo
non eſt incredibile factū eſſe Angelorū miniſterio.
Nihilominus tamen ſemp verum erit, fuiſſe pecu-
liare opus omnipotentia Dei, & ab ipſo principaliter
vt à primo auctore naturæ factū eſſe, quia An-
gelis non eſt cōceſſum immutare corpora ſimpli-
cia, quæ ſunt primariæ partes vniuerſi pro ſuo ar-
bitrio, ſed ſolum quantum per diuinam volunta-
tem, & prouidentiam illis conceditur. Et ideo
neque tunc potuiſſent tantam mutationem in
elemento terræ facere, niſi illis peculiariter iuſ-
ſum fuiſſet. Vnde ſi per illos facta eſt illa mutatio,
illo modo, & ex illis locis, & in ea quantitate,
& ad ea loca terra tranſpoſita eſt, quæ per diui-
nam iuſſionem designata ſunt: propter quod
Deus ſemper fuit principalis illius operis auctor,
præter concurſum generalem, quem etiam dare
oportuit. Addo denique, tam arduum, & difficile
fuiſſe illud opus, vt non ſit incredibile, ſuperaiſſe
naturalem virtutem motiuam cuiuſcunque an-
geli.

24.
Cor. aut. ad
fact. terræ
ad congre-
gandas aquas
præcipuum
auctor
Deus.

is, oppo-
m, et

nom
eti
part

2

Et fortalſe
ſolum id po-
teſt.

geli, etiam maximi. Fortasse enim difficilius fuit sic transmutare terram, quam mouere celum, quia celum in suo motu nihil resistit: terra autem multum resistebat, præsertim si circumstantiæ pöderentur: quas paulo antea indicauimus. Virtus autē motiua Angeli, etiam si magna sit, finita est: vnde fieri potest, vt per resistentiam mobilis superetur. Et hac ratione fortasse solus Deus sua infinita virtute illud opus perfecit, quia si virtus Angeli erat naturaliter insufficientis, neque illam superna naturaliter confortare, aut eleuare, vel alia simili ratione ea vti oportebat.

23.
Ipsa vero
aquarum
co-fluentia
lo: alia ad
cauitates,
non à vento
causata est,
vt Eugub.
fingit.

Sed Gel ab
Angelis, Gel
rectius à
gravitate
aquarū, vel
ab inclina-
tione replen-
di vacuum,
addito for-
tasse pecu-
liari Dei
adiutorio.

Alia pars illius operis fuit, aquam in illa terra loca intrudere. Et hoc dicunt aliqui, & sentit etiam Eugub. supra, factum esse per aliquē ventum validum, & vehementem à Deo ad id operis excitatum. Sed hoc dicitur sine fundamento: & præterea nō videtur fieri potuisse secundum ordinatam prouidentiam, quia neque tunc videtur fuisse sufficiens naturalis materia ventorum ad illā mutationem aquarum sufficientium sine magna, multumque violenta totius aeris mutatione: neque etiam erant cause naturales, quibus posset vel materia illa preparari, vel tam vehementer commoueri. Vnde si necessaria fuisset causa creata extrinsecus impellens aquam, potius alicui Angelo, quam vento esset ille impulsus tribuendus. Veruntamen D. Basil. in homil. 4. Exaemer. dicit, Deum impressisse aquis peculiarem vim internā, à qua in loca illa impellerentur. Idēq; sentit Ambros. lib. 3. Exaemer. cap. 3. Primum autē omnium natia proprietates aquarū, & naturalis propensio ibi operata est. Nam licet aqua supra terram naturaliter quiescat, si tamen inferius terra subtrahatur, naturaliter etiam descendit, vbicunque foramen, aut viam procliuorem inueniat, quod non Philosophi solum, sed etiam experientia facis monstrat. Ita ergo in illa congregatione aquarum factum est, nam per effusionem terræ subtrahatur vicinis aquis sustentaculum, & ideo naturaliter ad inferiora loca delabi cœperunt. & crescente hiatus terræ aquæ procliuus defluebant, donec omnium congregatio facta est. Quod si fortasse, vt illa congregatio citius consummaretur, necessarius erat velocior motus, quam per solam aquæ gravitatem naturalem fieri posset, ad hanc velocitatem deferuire potuit vis diuinitus impressa, illa tamen naturalis non esset, sed pro eo tempore addita, & naturæ non repugnans. Considerari vero etiam potest, cum terra velocissimè subtraheretur, consequenter fuisse etiam necessarium velocissimum motum aquæ ad replendum vacuum, & ex hac parte totam illam velocitatem fuisse aliquo modo naturalem & ab intrinseco, quamvis fortasse etiam hoc titulo sine peculiari adiutorio, seu impulsu auctoris naturæ fieri non potuerit.

26.
4. Dub. de
alteratione
alia terra,
nempe sicca-
tione, à quo
fit facta.

Eugubinus
illam sicca-
tione tri-
buit Soli,
sed refellitur

Eidem operi addi solet terræ exsiccatio, quæ illius verbis indicatur, & apparet arida. Quod notauit Ambros. lib. 3. Exaemer. cap. 4. dicens, non terram, quia potest esse lutopermixta, & aqua madida, sed aridam, dictam esse vt siccam, & aptam culturæ fuisse notetur. Cum autem sub aquis humida, & lutulenta, seu limosa fuisse videatur, quartū dubium est per quam causam tam breui exsicari potuerit. Eugubinus supra id tribuit Soli. Sed hoc impugnat Ambros. loco citato, quia nondum sol creatus erat. Sed in eo Eugubino fauere potest, quod supponere videtur, si sol creatus fuisset, ad exsiccamdam terram sufficere potuisse. Nos autem credimus, solem iam tunc fuisse creatum, & nihilominus verisimilius opinamur, nō potuisse tam breui tempore totam terram exsiccare. Primum quidē, quia terra non solum apparuit, & exsiccata est in hoc nostro hemisphærio (vt putarunt antiqui, & credibile putat Augustinus lib. 16. de Ciuit. c. 9.)

sed etiam in toto mundo habitabili, cuius pars est etiam aliud hemisphærium, vt experientia docuit. At verò non potuit sol vtrunque hemisphærium exsiccare tam breui tempore, quia priusquam integrum cursum vnius diei per vtrūque hemisphærium absolueret, tota terra apparuit arida. Quia simul ac congregatio aquarum consummata est, terra exsiccata est: congregatio autem aquarum in quadam parte huius diei absoluta est: nam in altera terra germinauit, vt dicemus: ergo non potuit illa exsiccatio terræ per actionem Solis vbiq; fieri. Imò neque in isto hemisphærio potuit sol tam breui tempore omnino terram exsiccare: si verum est, quod supponitur, terram fuisse relictā profundè madefactam, & oblitam: nam experimento constat, non posse solem tam breui tempore terram nimis lutulentam exsiccare. Quod autem Eugub. ait, solem fuisse tunc ardentem, & ad vrendum, & exsiccamdam maiori virtute prædictum, fictitium est, nam sol in corruptibilis est, & contrarium non habet, & ideo semper idem tam in substantia, quam in proprietatibus, & virtute agendi perseverauit.

Alij vero addunt, misisse Deum ventum vntem super terram ad exsiccamdam illam, quod putant in illis verbis indicatum, Spiritus Domini ferebatur super aquas, & adducunt exemplum de tempore diluuij. Gen. 8. & de exsiccatione maris rubri, Exodi 14. Sed in superiori lib. reiecit huiusmodi sententiam illorum verborum, Spiritus Domini ferebatur super aquas, quia nec spiritus ille fuit ventus, & quamvis esset, non mouebatur super terram ad exsiccamdam illam, sed super aquas ad fouēdas illas, nec ferebatur hoc tertio die, sed ante omnem diem. Nec exemplum de diluuiōe est accommodatum, tum quia etiam ventus non videtur tunc excitatus ad exsiccamdam terram, sed ad nubes dissipandas, quantum ex illis verbis colligi potest, Adduxit Deus spiritum super terram, & immineuit imbr aqua. Tum etiam, quia licet Deus spiritum illum flasset ad exsiccamdam terram, non vno, sed multis diebus potuit terram exsiccare, vt ex dicto loco Gen. conitat. Exsiccatio etiam maris rubri non est cum effectu exsiccamdi vniuersam terram comparabilis, quia locus maris rubri breuis erat, & facilius, quantum ad commoditatem transitus sufficeret, exsicari poterat. Denique in presenti loco nulla fit mentio venti, aut spiritus, quo Deus ad exsiccamdam terram vltus fuerit, & ideo sine fundamento asserendum non est. Præsertim cum vix sit credibile, potuisse id tam breui tempore per ventum fieri sine maiori miraculo.

Et ideo multo facilius dicitur, Deum sua potentia exsicasse terram, quod non tantum agendo, sed etiam impediendo subtrahendo, & quæ litates contrarias non conseruando, id facere potuit. Hoc enim satis erat, vt terra ipsa ad proprietatem suam sitcitatem se reduceret. Imò hinc aliqui coniectant, non fuisse tunc terram sub aquis nimis lutulentam, & madefactam, quia tunc erat vtrunque elementum in sua puritate, & integritate: est autem probabilis Philosophorum sententia inter elementa sic constituta in suis locis naturalibus non esse mutuam alterationem, vel permutationem in continijs eorum. Quia alias nō possent in suis naturalibus locis conseruari, sed potius progressu tēporis vnum aliud corrumpere. Sic ergo existimo fieri potuisse, vt licet terra esset sub aquis, nulla pars aquæ descenderet, & penetraret terram, quia & terra erat sufficienter obdurata, & compacta, & aqua non gravitabat, sed quæta permanebat. Et simili ratione poterant illa elementa ita esse disposita secundum proportionem æqualitatis, vt inter ea nulla vel tenuis valde fieret alteratio. Quod si ita est, facillime fieri potuit,

tuit, vt statim, aut breuissimo tempore terra ex-
ficaretur, etiam sine extrinseco agente per solam
aquae subtractionem, & per reductionem ab in-
trinseco, si ea indigebat, id est, si naturalis eius
dispositio aliqua ex parte immutata fuerat, nam,
vt dixi, hoc etiam incertum est. Et ad hoc etiam
ponderantur verba illa, *congregentur aquae, & appa-
reat arida*, nam in illis significatur, non prius ap-
paruisse terram, & postea fuisse aridam factam,
sed statim aridam, & siccam apparuisse: nunc ve-
rò non examinando illam philosophicam doctri-
nam, valde probabile credimus, saltem diuina ef-
ficacitate factum esse, vt terra statim sicca, & in
sua naturali dispositione apparuerit. Ita enim
verba Scripturae sonant, & nullum hoc est incon-
ueniens: imò perfectioni diuini operis valde con-
sentaneum est.

Vnde obiter colligo cum Basilio supra vniuer-
sam aquam fuisse in loco preparato congregatam,
& omnino, ac omni ex parte, à terra, quae apparet,
fuisse separatam. Nam Scriptura indefinè dicit,
congregentur aquae, in quo modo loquendi omnes a-
quas includit, & nullam excipere permittit. Præ-
sertim cum addat, *quae sub caelo sunt*, nam omnes a-
quae existentes in terra, vel proximè supra terrā,
sub caelo sunt. Ergo omnes illae in loco maris sunt
congregatae. Et ideo non rectè aliqui, vt supra re-
ferebam, inter aquas dulces, & salinas distinguunt,
dicentes, solum aquas salinas congregatas esse in
locum peculiarem, relictis aquis dulcibus in alijs
terrae locis. Nam hæc distinctio in primis repu-
gnat verbis Scripturae, vt ponderauimus. Et de-
inde non potest accommodari, nam omnes aquae
ante hanc congregationem dulces erant, id est, si-
ne sapore, vt naturalis dispositio aquae postulat:
ergo potius aquae dulces congregatae fuerunt: pos-
tea verò distinctio illa fieri potuit, non omnes
partes aquae saliendo, quod an ita factum sit non
satis constat, quò modo autem fieri potuerit sta-
tim dicam, nunc solum assero, nullam aquam in-
tra terram quasi illi admistam relictam fuisse. Ex-
cipit tamen Pererius humorem aqueum, nam il-
lum censet non fuisse à terra separatam, quia il-
lo veluti glutine compacta terra consistit, & sine illo
in minutissimum puluerem dissolueretur. Hoc
tamen, vt verum fatear, non satis intelligo, nam si
humor ille aqueus est aliqua substantia corporea,
tunc in hoc orbe terrae nulla erat præter elemen-
tum aquae & terrae. Ergo ille humor esset vera a-
qua, atque ita non omnis aqua fuisset à terra se-
iuncta. Si verò ille humor non est substantia, erit
aliqua humiditas, quæ est dispositio contraria
naturali conditioni terrae, vt simplex elementum
est. Quapropter non credo indigere elementum
terre extrinseco humore aqueo, vt in se compa-
ctum, & in suis partibus integrum, & continuum
subsistat. Nullam enim rationem huius necessita-
tis inuenio, nec video, cur substantia terrae pura
non possit ita consistere, sicut cætera elementa
pura, & integra conseruantur.

Hic tamen oritur ex dictis vltimum dubium,
quo sensu dictum fuerit, aquas fuisse congregatas
in vnum locum, cum videamus nunc in plura lo-
ca, imò & in plura maria esse diuisas, nimirum,
Oceanum, Mediterraneum, Rubrum, Arabicum,
Persicum, Caspium: præter quæ sunt etiam mul-
ta flumina, stagna, paludes, &c. Quæ omnia non
est verisimile postea fuisse diuisa, sed à principio
ita fuisse aquas congregatas: non ergo in vnum,
sed in plura loca congregatae sunt. Et augetur dif-
ficultas, quia non est verisimile, totam aquam v-
niuerſi hoc die salinam fuisse effectam, id enim non
fuisse terræ proficuum: ergo necessarium fuit plu-
ra esse aquarum loca, quia in eodem non potu-
issent aqua salina, & dulcis simul existere. Respon-
deri potest primo, non esse necessarium, illam loci v-
nitatem respectu omnium aquarum intelligere,
sed tantum respectu terræ, ita vt perinde dictum
sit, *in locum vnum*, ac si diceretur, in locum sepa-
ratum, ita vt amplius terram non operiret. Quod
fieri optimè potuit, congregando aquas in varia
loca partialia, quæ ad prædictum finem vnus in-
teger locus dici possunt, quamuis non sit conti-
nuus. Addit verò Basilius, estque valde probabile,
locum illum verè & propriè fuisse vnum, cuius
principale corpus est Oceanus, eius verò partes
minus principales sunt cætera aquarum loca, quæ
non sunt omnino diuisa, sed per externas vias, vel
internos meatus terræ illi coniunguntur. Nam
cætera maria illi continuantur manifestè, præter
Caspium, de quo inter auctores controuersia est, *Responſio al-
tera ex Basil.*
an cum Oceano continuetur, quam hic disputare
non est necesse, quia licet exterior continuatio il-
lius cum Oceano nulla sit, verisimilius est per plu-
ra flumina, quæ in illud confluunt, habere com-
municationem cum illo per varias vias subterra-
neas. Cuius indicium esse potest, quòd cum ma-
gna quatuor flumina in illud mare continuè in-
grediantur, illud nunquam redundat. Vnde con-
iectare possumus illa flumina per alias vias sub-
terraneas exire, & in locum, vnde egressa sunt, re-
uerſi, sicut de fluminibus vniuersaliter dixit Sapi-
ens Eccl. 1. Ex quo loco etiam colligimus, omnes
aquas continuè currentes, quæ viæ dicuntur,
communicationem, & continuationem inter se,
vel cum mari Oceano habere ad eum modum,
quo sanguis in corpore, licet in hepate principa-
lem sedem habeat, per venas corporis diffundi-
tur, & continuatur. Atque hac etiam ratione, licet a-
quæ dicantur congregatae fuisse in locum vnum,
nihilominus statim in plurali dicitur, *congregatio-
nesque aquarum appellauit maria*, vt indicauit Am-
bros. lib. 3. Exaëmeron, cap. 5. Possunt enim illa lo-
ca, & plura maria vocari propter magnam distin-
ctionem, & vnus locus propter aliquam conti-
nationem. Et ita etiam facile soluitur confirma-
tio, quia verisimile est, etiam loca fluminum, præ-
sertim principalium, in hoc ipso die facta fuisse, &
in eis, & fortasse in aliquibus paludibus, vel sta-
gnis, quæ ab illis conſiciuntur, & in quibus aqua
continuè per ingressum, & egressum fluit, aquas
dulces permanſiſſe, quia licet in principio, & fine
cum aqua salina continuetur, in locis aliquantulum
à mare distantibus dulcis existit, vt experi-
mento etiam comprobatur.

CAPVT VII.

Quomodo herba virens, & cætera vegetabilia hoc die fuerint producta.

1. Hoc est aliud huius diei tertij opus, quod his
verbis Gen. 1. describitur, *Vidit Deus, quod esset
bonum, & ait, Germinet terra herbam virentem, &c.* Cir-
ca quæ verba, & totam huius partis narrationem
nulla ferè occurrit noua quæstio grauis: & ideo
per breuia dubia rem totam expediemus. Præci-
pua enim difficultas hic est, quam attingit D. Th.
1. par. q. 69. art. 2. an hæc productio plantarum hoc
die facta intelligenda sit de productione ipsarum
in proprio esse actuali, & formali, (vt sic rem ex-
plicem) vel de productione tantum in semine, &
in potentia. Nam Diuus Augustinus libro quinto,
Genes. ad liter. cap. 4. & 5. & libro 8. cap. 3. postero-
rem partem tradit, dicens, terram in hoc die acce-
pisse virtutem germinandi omnia vegetabilia
quali conceptio omnium illorum semine, non ta-
men statim vegetabilia omnia produxiſſe. Quod
primo suadet verbis illis capitis secundi. *In die, quo
fuit*

*Responſio al-
tera ex Basil.
Vide Conſim-
ilios Mateo
rorum tract.
8. c. 2. & Pe-
reyrã Gen. 1.*

Ad confirm.

*Prima Op-
e qua quæſtio
facta à D.
Thom.*

*Quid respo-
deat Aug.*

*Eius pro-
rio 1.*